

Блинова О.Є. Роль особистісної мобільності у професійному розвитку майбутнього педагога // *Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки*. Збірник статей учасників Другої Міжнародної наукової інтернет-конференції «Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки (25 лютого 2020 р., м. Дрогобич). Редактори-упорядники: М.В. Савчин, А.Р. Зимянський. – Дрогобич: Швидкодрук, 2020. – С. 39-44.

Олена Блинова

Херсонський державний університет, elena.blynova@gmail.com

РОЛЬ ОСОБИСТІСНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Вступ. Інтеграція української системи вищої професійної освіти до єдиного європейського освітнього простору з метою підвищення її конкурентоздатності, виявила низку проблем, які потребують оперативного і компетентного вирішення. Однією із умов розширення та зміцнення єдиного європейського освітнього простору, який представлений освітніми подіями, явищами трансляції культури, соціального досвіду та особистісних смислів, є високий рівень академічної мобільності суб'єктів освітнього процесу.

Мета: проаналізувати роль та значення особистісної мобільності у професійному розвитку педагога.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із необхідності підготовки висококваліфікованих кадрів для конкретної сфери професійної праці, важливого значення набуває розвиток особистісної мобільності. Особистісна мобільність дозволяє людині швидко змінювати свій статус або положення у соціальному, культурному або професійному середовищі під впливом зміни у природі, культурі або соціумі ситуацій та обставин діяльності суб'єкта. Формування та розвиток даної особистісної якості є відображенням вимог соціуму до особистості, а саме, швидкість, темп, ефективність, інтенсивність, оперативність. Проблема розвитку мобільної особистості вимагає забезпечення міждисциплінарного підходу до її дослідження та розвитку [3; 4].

У сучасній ситуації реформування освіти, де на перший план виступає проблема розвитку професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців, у тому числі й розвиток особистісної мобільності, є необхідність визначення умов, на основі яких можна більш ефективно організувати освітній процес з метою розвитку особистісної мобільності у студентів.

Дослідники (Л. О. Амірова, Т. Ю. Артюхова, С. Б. Кузікова, Т. Б. Котмакова та ін.) розглядають академічну мобільність як особистісну якість, що формується у процесі навчання, та є необхідною для подальшого особистісного та професійного зростання, інтеграції до динамічного сучасного суспільства з метою самореалізації, вдосконалення самого себе та навколишнього світу. Таким чином, слід зауважити, що академічна мобільність суб'єктів освітнього простору проявляється не тільки у вільному пересуванні через кордони національних держав, але й в здатності та готовності до неперервної самоосвіти у мультикультурному середовищі [1; 2; 3; 4; 7; 8].

Мобільність є міждисциплінарним поняттям. В залежності від наукового інтересу дослідників виокремлюють соціальну мобільність, професійну, академічну, соціокультурну, культурну і т.ін. Особистісна мобільність лежить в основі формування інших видів мобільності та їх рівень розвитку безпосередньо залежить від рівня розвитку особистісної мобільності [2; 3].

Т. Б. Котмакова під особистісною мобільністю розуміє інтегративну якість особистості, яка є основоположною для ефективною реалізації інших видів мобільності, проявляється в усвідомленій мотивації до навчання, у здатності до творчої діяльності, ефективного спілкування та дозволяє особистості перебувати у процесі активного творчого саморозвитку [5; 6].

Дана якість пов'язується багатьма дослідниками із гнучкістю та рухливістю мотивації, свідомим змінням стереотипів та пластичністю [1; 2; 5; 6; 9]. Для успішної реалізації у сучасному світі людині необхідно мати психологічну гнучкість, здатність робити вибір та здійснювати творчу діяльність, тобто бути мобільною. Для цього людині потрібно усвідомлення своїх внутрішніх орієнтацій. Визначаючи особистісну мобільність, більшість

науковців робить акцент на цілеспрямованій активності особистості у напрямку самозмін, саморозвитку, самовдосконалення [7; 8; 9]. Особистісна мобільність розуміється як певна рухливість внутрішніх станів суб'єктів [8]. Особистісна зміна є наслідком внутрішнього змісту особистості, її потенціалу, та призводить до появи нових аспектів творчої діяльності людини. Особистісна мобільність виявляється у суб'єктивній стороні активності особистості і є невід'ємним динамічним елементом процесу її самовдосконалення.

Для подальшого обґрунтування психологічних умов розвитку особистісної мобільності необхідно розглянути змістове наповнення даної якості. Мати особистіну мобільність – це означає бути активним, рефлексуючим, здатним до саморозвитку, свідомого самовдосконалення, перегляду своєї діяльності, життєвих пріоритетів, розуміючи і приймаючи потреби часу, суспільства і напрямок руху їх розвитку. Такий вибір пов'язаний із рефлексією та оцінкою форм власної діяльності [1]. Цей вибір може бути вибором нової соціальної ролі, професійної позиції, способів досягнення поставлених цілей. Тільки у такий спосіб може відбуватися осмислення та виділення для себе нових мотивів поведінки, що відкривають нові невідомі смисли діяльності (І. Пригожин). Саме у таких ситуаціях вільного вибору найбільш яскраво проявляється особистісна мобільність.

У літературі більш часто застосовується поняття «особистісна мобільність», і значно більш рідко – «мобільна особистість», але вони вважаються тотожними та взаємозамінними. Однією з перших звернулась до розробки конструкту «мобільна особистість» Т. Ю. Артюхова [2]. Вона виокремила такі характеристики мобільної особистості, як активність, пластичність, відкритість, прагнення до самоактуалізації. Ці якості дозволяють зберегти цілісність особистості в умовах, що змінюються. Мобільна особистість визначається автором як «сприйнятлива до зовнішніх впливів, яка не є закритою та покритою «бронєю» захисних механізмів, здатна до змін, виходячи із інформації, що надходить ззовні. Це відкрита психологічна система, що має

особистісні характеристики, які забезпечують зміну структури особистості за вимогами ситуації без деструктивних змін» [2, с. 97–98].

Л. А. Амірова відмічає, що мобільність переважно вивчається у діяльнісному прояві, проте як інтегративна якість вона може розглядатися у двох аспектах – як потенційна і як актуальна мобільність особистості. Актуальна завжди проявляється у діяльності суб'єкта. Вона пов'язана з динамікою розвитку мотиваційного компоненту та виражається в мобілізації внутрішніх ресурсів: активності, психічних процесів, вольових процесів, мобілізації когнітивно-змістовного, компетентнісного, рефлексивного компонентів, самоактуалізації професійно-значущих якостей. В структурі потенційної мобільності автор виокремлює, крім цих компонентів, також й біопсихологічний компонент, що містить у собі темперамент, адаптаційні властивості особистості, мотиваційну готовність та креативність [1].

Активний рівень розвитку особистісної мобільності відповідає мобільному типу особистості. Для даного типу є характерною сформована потреба у саморозвитку та прагнення до самовдосконалення. Рефлексивна позиція характеризується грамотним і об'єктивним осмисленням своїх дій та вчинків. Мобільний тип особистості має високий рівень мотивації до навчання, легко входить у контакт з людьми, проявляє терпіння та повагу до думки співрозмовника, вміє презентувати себе, його поведінка відрізняється вмінням гнучко реагувати на зміни ситуації, діяльність характеризується творчим ставленням та відкритістю до нових ідей.

На основі аналізу наукової літератури зауважимо, що мобільність особистості передбачає здатність до змінювання, а тому тісно взаємопов'язана та обумовлюється такими якостями, як креативність, гнучкість, пластичність, адаптивність, рухливість, динамічність.

У дослідженнях Т. М. Титаренко життєвий світ особистості виступає як результат її саморуху, «саморозгортання, наростання суб'єктності як показника її зрілості», а також структурування особистісних цінностей і смислів відносно зовнішньої дійсності. Процес побудови образу світу пов'язаний з активністю

особистості як суб'єкта власного життя. За визначенням Т. М. Титаренко, саме особистість є активним творцем власного життєвого світу. «Особистість у розвитку – це більш глибока поступова індивідуалізація, дедалі виразніша своєрідність, відособленість від зовнішніх впливів, які поволі втрачають першочергову значущість» [9, с. 86–87].

Саморозвиток особистості прямо пов'язує з мобільністю С. Б. Кузікова [7; 8]. Автор розглядає мобільність як один зі способів саморегуляції людини, що сприяє її самоактуалізації, саморозвитку, здійсненню самостійного вибору, адекватного потребам рівня життєзабезпечення, демократичності, громадянськості, соціальній відповідальності та моральності. Саморозвиток, самоактуалізація передбачають динаміку власної «самості», власного «Я», що завжди є унікальним і неповторним; це процеси, що не мають кінця, а не одиничне досягнення. Вони пов'язані з розкриттям особистістю свого внутрішнього потенціалу, з усвідомленим прагненням до самовтілення, до самовираження закладених у ній потенцій. При цьому здатність до саморозвитку лише відносно залежить від уміння засвоювати академічні знання.

Висновки. Таким чином, особистісна мобільність майбутнього педагога виявляється в єдності трьох компонентів – це внутрішній потенціал особистості; що визначає потребу майбутнього фахівця у саморозвитку, встановленні контакту з іншими людьми та творчому ставленні до професійної діяльності.

Література

1. Амирова, Л. А. Развитие личностной мобильности педагога профессиональной школы в условиях образовательного кластера. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2017. № 10 (210). С. 14–18.
2. Артюхова, Т. Ю. Психологические характеристики мобильной личности. *Международный журнал экспериментального образования*. 2012. № 7. С. 96–98.
3. Блинова, О. Є. Особистісна мобільність в контексті професійного розвитку. *Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості: колективна монографія*

/ О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Дудка, А.М. Одінцова та ін. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2018. С. 6–23.

4. Блинова, О. Є. Психологічні основи соціальної мобільності особистості : [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. 229 с.

5. Котмакова, Т. Б. Личностная мобильность как основополагающее качество будущего специалиста. *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*. 2009. № 7. С. 119–124.

6. Котмакова, Т. Б. Педагогические условия развития личностной мобильности. *Научные проблемы гуманитарных исследований*. 2009. № 11. С. 41–46.

7. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : [монографія]. Суми : Видавництво «МакДен», 2011. 412 с.

8. Кузікова, С. Б. Суб'єктність у контексті саморозвитку особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2016. Вип.49. С. 40–44.

9. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах та за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.